

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

צומת המזרח התיכון
מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה

עורכים: ד"ר עידו יהל, ד"ר מור יצחק ויטמן

כרך 17, גיליון מס' 5, 24 במאי 2026

**כאשר כלכלה מכתובה אסטרטגיה: התיישרות אזורית במזרח התיכון
בעידן יריבות ארצות הברית-סין, 2018–2024**

דניאלה ג'וליה טראוב*

בשנים האחרונות הפך המזרח התיכון לזירת יריבות מרכזית בין סין לארצות הברית. סין מרחיבה את השפעתה באזור, בין היתר באמצעות "יוזמת החגורה והדרך" (Belt and Road Initiative), ו"דרך המשי הדיגיטלית" (DSR, Digital Silk Road), תוך שהיא מאתגרת את הסדר הכלכלי ואת הנורמות שמוכיל המערב. מנגד, ארצות הברית מגיבה במדיניות בלימה רב-שכבתית, הכוללת צעדים כלכליים, טכנולוגיים ודיפלומטיים.¹ מאמר זה טוען כי מלחמת הסחר שפרצה בין ארצות הברית לסין בשנת 2018, ומרוץ העליונות הטכנולוגית שהלך והתעצם בעקבותיה, הפכו את המזרח התיכון לבמה שבה ניתן להבחין בעיצוב מחדש של מערכי הבריתות האזוריים. דינמיקה זו באה לידי ביטוי בהתנהלותן של שחקניות מפתח באזור, ובראשן ערב הסעודית, ישראל ואיראן. מדינות אלה הגיבו לאותם לחצים בדרכים שונות, שנקבעו בהתאם למיקומן במערכת הבין לאומית, כלומר מידת עוצמתן, תלותן וקשריהן עם המעצמות.²

מאמר זה סוקר תחילה את הרקע למלחמת הסחר בין ארצות הברית לסין. לאחר מכן הוא מציג את המסגרת התאורטית של הריאליזם ההגנתי, שבאמצעותה מנותחות תגובותיהן ופעולותיהן של שלוש מדינות במזרח התיכון: ערב הסעודית, ישראל ואיראן. לבסוף המאמר בוחן את התנהלותן של מדינות אלה על רקע מלחמת הסחר בין שתי המעצמות.

* ד"ר דניאלה ג'וליה טראוב היא חוקרת יחסים בינלאומיים במרכז משה דיין וסופרת. בעבר שירתה במשרד הביטחון ובמשרד החוץ. תחומי המחקר שלה הם הנורמליזציה שבין ישראל למדינות מוסלמיות וכן מלחמת הסחר שבין ארה"ב וסין והשפעתה על המזרח התיכון.

¹ Leila Ghaffarzadeh, Kayhan Barzegar, and Majid Tavassoli Roknabadi, "United States and China's Trade War: The Effects on Iran-China Relations", *International Relations Researches*, Vol. 14, No. 4 (2025), pp. 31–61; Mordechai Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East: Confrontation or Competitive Coexistence", *Contemporary Review of the Middle East* (2024), pp. 1–22.

² Dena Parsapour, "US-China Trade War: Causes, Impacts and the Unclear Future of Bilateral Relations" (Master's thesis, Stockholm University, 2024); Gedaliah Afterman and Dora Urhová, "Between the Superpowers: Gulf States and Israel Navigate the New Mideast Dynamics", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 133–148.

רקע על מלחמת הסחר שבין סין לארצות הברית

מלחמת הסחר בין ארצות הברית לסין לא נולדה יש מאין. שנים של מתחים סביב חוסר איזון מסחרי, גניבת קניין רוחני ושיקולי ביטחון לאומי הכינו את הקרקע לכך. עד 2017 עלתה כלכלת סין מעל ל-40% מהתוצר המקומי הגולמי של ארצות הברית, ובמקביל ניצבה ארצות הברית בפני גירעון מסחרי בהיקף של 375.6 מיליארד דולר.³

המניע המרכזי לחדירתה של סין אל המזרח התיכון טמון בצורך הקיומי שלה בביטחון אנרגטי, לצד ניצול היתרונות הגאוגרפיים הייחודיים של האזור. במסגרת זו הפכו מוקדי "יוזמת החגורה והדרך" לגשרים אסטרטגיים המחברים בין נתיבי הסחר הימיים והיבשתיים ועיגנו את נוכחותה הכלכלית של בייג'ינג באזור. סין גם הרחיבה את פעילותה במרחב הטכנולוגי באמצעות "דרך המשי הדיגיטלית", שבמסגרתה זרם הון למאות פרויקטים אזוריים מאז 2005, לרבות פריסת תשתיות חיוניות כמו רשתות 5G, שירותי ענן ומיזמי "ערים חכמות".⁴ את עומק חדירתה ניתן לראות דרך בריתות מפתח, ובהן השותפות האסטרטגית-כלכלית המקיפה עם ערב הסעודית (2016) והסכם ההתקשרות ל-25 שנה עם איראן (2021).⁵

תגובתה של ארצות הברית הגיעה במרס 2018, כאשר הפעיל הנשיא דונלד טראמפ את סעיף 301 לחוק הסחר משנת 1974 – מנגנון חד-צדדי המאפשר לארצות הברית להטיל סנקציות מסחריות על מדינות שלטענתה פוגעות באינטרסים הכלכליים שלה, ובכך פתח בעימות הרשמי עם סין.⁶ הצעד הראשון במסגרת זו – הטלת מכסים בשיעור של 25% על יבוא מסין בהיקף של 34 מיליארד דולר – גרר תגובה סינית מיידית והוביל להסלמה הדרגתית. עד ספטמבר 2019 הגיע היקף הסחורות שהושפעו מהמכסים ההדדיים לכ-550 מיליארד דולר. הסכם "השלב הראשון" שנחתם בינואר 2020 אומנם הוביל לרגיעה זמנית, אך רובם המכריע של המכסים נותרו על כנם.⁷

ממשל ג'ו ביידן העמיק את העימות והסיט את מרכז הכובד לתחום הטכנולוגיה. ב-2022 חוקק הקונגרס האמריקני את חוק "השבבים והמדע" (CHIPS and Science), שנועד לעודד ייצור מקומי של מוליכים למחצה (החומרים שמהם מיוצרים שבבים אלקטרוניים) ולהפחית תלות בשרשראות אספקה זרות. החוק הקצה 52 מיליארד דולר לתעשייה זו.⁸ בהמשך למגמה זו כחלק מהרחבת מדיניות המכסים, בחודש מאי 2024 הוטל מס בגובה 100% על מכוניות חשמליות המיוצרות בסין. צעדים אלה הפכו את צמצום התלות הטכנולוגית לעיקרון מרכזי באסטרטגיה התעשייתית של

³ Dan Steinbock, "U.S.-China Trade War and Its Global Impacts", *China Quarterly of International Strategic Studies*, Vol. 4, No. 4 (2018), pp. 515–542; Pablo D. Fajgelbaum, Pinelopi K. Goldberg, Patrick J. Kennedy, and Amit K. Khandelwal, "The Return to Protectionism", *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 135, No. 1 (2020), pp. 1–55.

⁴ Bingbing Wu, "China and New Middle East", *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol. 23, No. 3 (2021), pp. 443–457.

⁵ Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".

⁶ Trump White House Archives, "[Remarks by President Trump at Signing of a Presidential Memorandum Targeting China's Economic Aggression](#)", 2018.

⁷ Parsapour, "[US-China Trade War: Causes, Impacts and the Unclear Future of Bilateral Relations](#)".

⁸ The White House, "[Fact Sheet: CHIPS and Science Act Will Lower Costs, Create Jobs, Strengthen Supply Chains, and Counter China](#)", 2022.

כחלק ממדיניות ארצות הברית, הסכמי אברהם עיצבו מחדש את הארכיטקטורה הדיפלומטית במזרח התיכון; ¹⁰ קבוצת I2U2 (הודו, ישראל, איחוד האמירויות וארצות הברית) העניקה לברית האמריקנית האזורית ממד מבצעי כחלופה ליוזמת החגורה והדרך; והמסדרון הכלכלי הודו-המזרח התיכון-אירופה (IMEC), שהוכרז בפסגת G20¹¹ בשנת 2023, הציע תשתית קישוריות מתחרה; ¹² במקביל הפעילה וושינגטון לחץ על בעלות בריתה להחריג את Huawei, ענקית התקשורת הסינית, מרשתות 5G. ¹³ הסלמה זו לא נותרה ברמת המעצמות בלבד: היא עיצבה מחדש את מערכי התמריצים ותפיסות האיום של מדינות המזרח התיכון, ויצרה שילוב של הזדמנויות ולחצים על ערב הסעודית, ישראל ואיראן, בהתאם למיקומן המבני במערכת הבין לאומית.¹⁴

התנהגותן של מדינות לפי תאוריית הריאליזם ההגנתי

כדי להבין את התנהגותן של מדינות ברמה הגלובלית, אפשר להיעזר בשני זרמים מרכזיים של הגישה הריאליסטית בחקר היחסים הבין לאומיים, שלפיה התנהגות מדינות נקבעת במידה רבה על ידי המבנה האנרכי של המערכת הבין לאומית וחלוקת העוצמה שבה.¹⁵ הריאליזם ההגנתי מניח כי מדינות שואפות בראש ובראשונה להבטיח את ביטחונן ולא למקסם עוצמה לשם התרחבות. לפיכך מעצמות ביניים אזוריות (דוגמת ערב הסעודית, ישראל ואיראן), הניצבות בין שתי מעצמות מתחרות יעדיפו גמישות אסטרטגית על פני מחויבות חד-משמעית.¹⁶

במקום לבחור בין שתי האסטרטגיות הקלסיות – איזון (התנגדות למעצמה חזקה) מול הצטרפות למחנה – מעצמות אזוריות לעיתים מאמצות דפוסי פעולה היברידיים. שלושה דפוסים מרכזיים מסוג זה הם "גידור", "תלות מוגבלת" ו"איזון מוגבל": גידור מתאר גיוון ברזמני של שותפויות עם כוחות מתחרים במטרה לשמר אוטונומיה;¹⁷ תלות מוגבלת היא מצב שבו מדינה נאלצת להעמיק

⁹ The White House, "[Fact Sheet: Biden-Harris Administration Announces New Actions to Protect US Workers and Businesses from China's Unfair Trade Practices](#)", 2024.

¹⁰ Afterman and Urhová, "Between the Superpowers"; Hal Brands, "[US Push for a Saudi-Israel Deal Is All about China](#)", [Bloomberg](#), August 11, 2023.

¹¹ ה-G20 הוא פורום בין-לאומי מרכזי לשיתוף פעולה כלכלי, המאגד את 19 המדינות בעלות הכלכלות הגדולות והמשפיעות בעולם, לצד האיחוד האירופי והאיחוד האפריקאי, במטרה לקדם יציבות פיננסית וצמיחה גלובלית בת-קיימא.

¹² Nandita Bose, "[US, India, Saudi, EU Unveil Rail, Ports Deal on G20 Side-Lines](#)", Reuters, September 9, 2023.

¹³ Reuters, "[Israel, US Near Deal to Exclude China from Israeli 5G Networks](#)", Reuters, August 14, 2020; Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".

¹⁴ Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East"; Afterman and Urhová, "Between the Superpowers".

¹⁵ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, reissue ed., Long Grove, IL: Waveland Press, 2010; Muhammad Tahir, "Navigating China-US Strategic Competition in Asia Pacific from the Prism of Offensive Realism", *Pakistan Social Sciences Review*, Vol. 8, No. 2 (2024), pp. 485–496.

¹⁶ Deyab A. Alenezi, "US Rebalance Strategy to Asia and US-China Rivalry in South China Sea from the Perspective of Offensive Realism", *Review of Economics and Political Science*, Vol. 9, No. 2 (2024), pp. 102–115; Tahir, "Navigating China-US Strategic Competition".

¹⁷ Gedaliah Afterman and Dora Urhová, "Between the Superpowers: Gulf States and Israel Navigate the New Mideast Dynamics", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 133–148; Hakan Baycar, "Hedging Strategy in Foreign Policy: Saudi Arabia's Relations with the US, China, and Russia after the Cold War", *Journal of International Relations Studies*, Vol. 5, No. 1 (2025), pp. 53–54.

את תלותה בשותפה מרכזית אחת, לרוב בשל אילוצים חיצוניים, כגון סנקציות;¹⁸ איזון מוגבל מתאר מדינה המבקשת לגוון את קשריה, אך יכולתה בפועל מצומצמת בשל מנופי הלחץ שמפעילה השותפה הביטחונית המרכזית.¹⁹

ערב הסעודית

תגובתה של ערב הסעודית למלחמת הסחר בין סין לארצות הברית התגבשה כאסטרטגיית גידור מובהקת, המאופיינת באופורטוניזם מחושב.²⁰ השיבושים במסלולי הסחר בין וושינגטון לבייג'ינג יצרו חלון הזדמנויות לחיזוק הקשרים עם סין, מבלי לסכן את היחסים האסטרטגיים-ביטחוניים עם ארצות הברית. הביקוש הסיני האיץ את הייצוא הסעודי,²¹ ממצא המקבל אישור כמותי מובהק בנתוני הסחר בין המדינות: בעוד שבשנת 2008 עמד סחר הנפט של סעודיה מול ארה"ב על כ-22 מיליארד דולר ומול סין על כ-8 מיליארד דולר בלבד, עד שנת 2022 התהפכה המגמה לחלוטין. סחר הנפט מול סין זינק לשיא של כ-32 מיליארד דולר, ואילו הסחר מול ארה"ב צנח לכ-5 מיליארד דולר, מה שהוביל ליחס של 6:1 לטובת סין. מגמה זו השתקפה גם בסחר הכולל בין המדינות, שחצה את רף ה-73 מיליארד דולר בשנת 2019, ולצידו השקעות סיניות בממלכה בהיקף של למעלה מ-40 מיליארד דולר. דפוס זה משקף גידור קלאסי, מקסום תועלות משני הצדדים תוך הימנעות מהתייצבות חד-משמעית.²²

כשארצות הברית הכניסה את Huawei לרשימת הישויות המוחרמות, ניצלה ערב הסעודית את אי הוודאות כדי לנהל מגעים מקבילים עם ספקים משתי המעצמות ולהימנע מהתחייבויות לצד אחד. הממצאים מצביעים על כך שהמהלך האמריקני לא הותיר חותם מדיד בנתוני הסחר, וחדירתה הכלכלית של סין לאזור נמשכה כמעט ללא הפרעה. גם לאחר "הסכמי אברהם" (2020) ריאד בחרה להישאר מחוץ למסגרת הרשמית ולשמר את הנורמליזציה כאמצעי מיקוח מול וושינגטון.²³ נתוני SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) מבהירים כי יתרונה של ארצות הברית בהעברות נשק לאזור נותר משמעותי (עמד על כ-1:9 לעומת סין),²⁴ והמודל מצביע על זיקה הדוקה בין קשרים ביטחוניים למסחריים. לכן אף שריאד מרחיבה את קשריה הכלכליים, תלותה הביטחונית בארצות הברית נשארת יציבה. הימנעותה של ערב הסעודית מהצטרפות ליוזמת I2U2

¹⁸ Mordechai Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East"; Sara Bazoobandi, "Iran's Strategies in Response to Changes in US-China Relations", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 120–132; Randall L. Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In", *International Security*, Vol. 19, No. 1 (1994), pp. 72–107.

¹⁹ Afterman and Urhová, "Between the Superpowers"; Randall L. Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In", *International Security*, Vol. 19, No. 1 (1994), pp. 72–107.

²⁰ Hakan Baycar, "Hedging Strategy in Foreign Policy: Saudi Arabia's Relations with the US, China, and Russia after the Cold War", *Journal of International Relations Studies*, Vol. 5, No. 1 (2025), pp. 53–54; Gedaliah Afterman and Dora Urhová, "Between the Superpowers: Gulf States and Israel Navigate the New Mideast Dynamics", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 133–148.

²¹ Mordechai Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East: Confrontation or Competitive Coexistence", *Contemporary Review of the Middle East* (2024), pp. 1–22.

²² CEPII, "Regional Profiles: Trade Data for Middle East and North Africa" [Data set], 2024; World Bank, "WITS Partner Trade Time-Series (MENA)" [Data set], 2024

²³ Afterman and Urhová, "Between the Superpowers"; Brands, "US Push for a Saudi-Israel Deal".

²⁴ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *SIPRI Arms Transfers Database* [Data set], 2024

(2021) משקפת רצון לשמר גמישות כדי למנוע פגיעה בקשרים עם סין.²⁵

בשנים שלאחר מכן (בצל חוק השבבים והמדע 2022) ניכרת הבחנה בין תחומים. שיתופי פעולה עם Microsoft ו־Oracle התרחבו בתחומי הענן, לצד המשך מעורבות סינית מוגבלת בפרויקטים של "ערים חכמות" ומערכות ניטור. הלחץ האמריקני לצמצום התלות בסין לא בלם את המגמה, אלא להיפך, נוכחותה הכלכלית של ארצות הברית באזור נשחקה בעוד ריאד הרחיבה את קשריה עם בייג'ינג.²⁶ מגמה זו בלטה במיוחד ב־2023, עם תיווכה של סין בהסכם הנורמליזציה הסעודי־איראני, מהלך שהעמיק את הקשרים עם סין לצד שימור ערוץ הנורמליזציה עם ישראל כמנוף לחץ מול ארצות הברית.²⁷ גם יוזמת IMEC מיקמה את ריאד כצומת מפתח בנתיב פרו־אמריקני,²⁸ אך לא מנעה ממנה לקדם במקביל פרויקטים במסגרת יוזמת החגורה והדרך. ב־2024, חרף מכסים אמריקניים על רכב חשמלי סיני שהכבידו על "חזון 2030" הסעודי, המשיכה ערב הסעודית לנהל מדיניות מאוזנת בין שתי המעצמות.²⁹

ישראל

בניגוד לערב הסעודית, ישראל פעלה במרחב תמרון צר. התלות הביטחונית־קיומית בארצות הברית צמצמה מראש כל סטייה אסטרטגית ממשית, גם כשהון סיני חדר למגזר ההייטק הישראלי. דבר זה התבטא בניסיונות השקעה של קרנות גדולות כגון עליבאבא ולנובו בהייטק הישראלי, ובמקביל השקעה בתשתיות ישראליות כמו נמל חיפה ואשדוד, הרכבת הקלה בתל אביב וסלילת כבישים מהירים.³⁰ זהו ביטוי לדפוס האיזון המוגבל, במסגרתו ישראל מעוניינת לגוון את שותפויותיה, אך מתמודדת עם אילוצים מבניים המונעים זאת ממנה.

כשארצות הברית החריגה את Huawei, ישראל נאלצה ליישר קו עם הדרישה האמריקנית, אף שהדבר גבה מחיר כלכלי ניכר. שיקולי הביטחון הכריעו עבורה ושיתוף הפעולה הצבאי עם ארצות הברית צמצם את נכונותה לשאת במחיר השותפות הטכנולוגית עם סין.³¹

"הסכמי אברהם" מחדדים דפוס זה, שכן ישראל השתלבה במסגרת אוורית הבולה אמריקנית שנועדה לאתגר את יוזמת "החגורה והדרך".³² הצטרפותה ליוזמת I2U2 (2021), לצד העמקת השתלבותה בתעשיות הביטחוניות והטכנולוגיות של ארצות הברית, במיוחד על רקע חוק השבבים והמדע (2022), צמצמו בפועל את מרחב שיתוף הפעולה שלה עם חברות סיניות בתחומים רגישים.³³

²⁵ Mordechai Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East: Confrontation or Competitive Coexistence", *Contemporary Review of the Middle East* (2024), pp. 1–22.

²⁶ Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East"; The White House, "[Fact Sheet: CHIPS and Science Act](#)", 2022.

²⁷ Joe Macaron, "[A Three-Way US-Saudi-Israeli Normalization Deal Might Be a Tall Order](#)", Wilson Center, August 22, 2023; Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".

²⁸ Bose, "US, India, Saudi, EU Unveil Rail, Ports Deal"; Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".

²⁹ The White House, "[Fact Sheet: Biden-Harris Administration Announces New Actions](#)"; Afterman and Urhová, "Between the Superpowers"; Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".

³⁰ Gedaliah Afterman and Dora Urhová, "Between the Superpowers: Gulf States and Israel Navigate the New Mideast Dynamics", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 133–148.

³¹ Reuters, "[Israel, US Near Deal to Exclude China from Israeli 5G Networks](#)", Reuters, August 14, 2020.

³² Christopher McFaul, "US-China Decoupling: A Zero-Sum Game"; Initiative for US-China Dialogue on Global Issues, 2019; John J. Mearsheimer, "The Tragedy of Great Power Politics", New York: W. W. Norton, 2001; Alenezi, "US Rebalance Strategy to Asia".

³³ Waltz, *Theory of International Politics*; Tahir, "Navigating China-US Strategic Competition".

באופן פרדוקסלי המדיניות האמריקנית צמצמה את היקפי הסחר שלה עם האזור, ולא רק את זה של סין. שותפות כישראל, שנענו לדרישות, נשאו בעלויות של מדיניות שפגעה בשני הצדדים.

איראן

מלחמת הסחר התרחשה במקביל לסנקציות "הלחץ המרבי" שהטילה ארצות הברית על איראן במאי 2018, ובכך צמצמה באופן חד את מרחב הפעולה של טהראן. בתנאים אלה לא עמדה בפני איראן האפשרות לנהל מדיניות גידור, ותגובותיה הוכתבו בעיקר על ידי לחצים חיצוניים. פנייתה מזרחה אינה משקפת בחירה אסטרטגית חופשית, אלא הסתגלות רציונלית למיעוט בחלופות – דפוס של תלות מוגבלת. הנתונים הכמותיים ממחישים דפוס זה בבירור: הסנקציות האמריקניות הובילו לקריסה כמעט מוחלטת של הסחר עם ארצות הברית (ירידה של 96.1%), בעוד הפגיעה בסחר עם סין הייתה מתונה בהרבה (כ-19% בלבד).³⁴ פער זה מנתב בפועל את פעילותה הכלכלית של איראן לעבר השוק הסיני ומצמצם את יכולתה לגוון שותפויות.³⁵

מגמה זו התחזקה על רקע צעדים נוספים במסגרת המאבק האמריקני בסין. הכללת Huawei ברשימת הישויות המוגבלות והחמרת הפיקוח הטכנולוגי צמצמו את גישתה של איראן לתשתיות ולשווקים מערביים, והעמיקו את שיתוף הפעולה עם סין, כפי שבא לידי ביטוי בהסכם השותפות האסטרטגי מ-2021.³⁶ באותה עת התפתחויות אזוריות כגון "הסכמי אברהם" ו-I2U2 חיזקו את תחושת הבידוד בטהראן והגבילו עוד יותר את אפשרויות התמרון שלה.³⁷ גם מדיניות התעשייה האמריקנית, ובראשה חוק השבבים והמדע, האיצה ריכוז של ייצור השבבים העולמי במדינות המקורבות לארצות הברית והותירה את איראן תלויה יותר בפלטפורמות ובתשתיות סיניות, לרבות "דרך המשי הדיגיטלית".

הסכם הנורמליזציה הסעודי-איראני ב-2023 סיפק מרווח דיפלומטי, אך המגבלות המבניות לא השתנו. הסנקציות נותרו בעינן, הסכם הגרעין (JCPOA) בקיפאון, ובהיעדר ערוצי תיווך מערביים, הסתמכותה של טהראן על סין כמתוכת הדגישה את עומק תלותה. באופן פרדוקסלי, הישגים דיפלומטיים בתיווך סיני אינם מצמצמים את התלות האיראנית, אלא מחזקים אותה.

סיכום

במבט כולל, זעזועי המדיניות מצביעים על דפוס עקבי שבו החלטות ההתיישרות האסטרטגיות של מדינות המזרח התיכון מעוצבות בראש ובראשונה על ידי מיקומן במערכת העולמית יותר מאשר על ידי העדפות אידאולוגיות. אף ששלוש המדינות פעלו תחת אותם לחצים מעצמתיים, תגובותיהן נבדלו זו מזו באופן שניתן לצפותו מראש, משום שכל אחת מהן פעלה במסגרת אילוצים והזדמנויות שנגזרו מתלותה הביטחונית, ממשאביה הכלכליים ומהיקף החלופות שעמדו לרשותה.

³⁴ World Bank, "WITS Partner Trade Time-Series (MENA)" [Data set], 2024,

³⁵ Ghaffarzadeh et al., "United States and China's Trade War"; Sara Bazoobandi, "Iran's Strategies in Response to Changes in US-China Relations", *Middle East Policy*, Vol. 31, No. 1 (2024), pp. 120–132.

³⁶ Bazoobandi, "Iran's Strategies in Response to Changes in US-China Relations"; Ghaffarzadeh et al., "United States and China's Trade War"; Afterman and Uhrová, "Between the Superpowers".

³⁷ Bazoobandi, "Iran's Strategies in Response to Changes in US-China Relations"; Randall L. Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In", *International Security*, Vol. 19, No. 1 (1994), pp. 72–107.

יכולתה של ערב הסעודית לאמץ אסטרטגיית "גידור" נשענה על עושר אנרגטי ורמת אוטונומיה גבוהה יחסית, שאפשרו לה מרחב תמרון רחב, ללא תלות כלכלית הדוקה בארצות הברית. ישראל פעלה בתנאים שונים, כאשר תלותה הביטחונית העמוקה בארצות הברית, המשתקפת בשיתופי פעולה צבאיים ומודיעיניים, באספקת אמצעי לחימה ובתמיכה דיפלומטית, צמצמה את יכולתה לסטות מהקו האמריקני, במיוחד עם החרפת התחרות הטכנולוגית והגדרת מעורבותה של סין כסוגיה ביטחונית.

במקרה האיראני, הקשר עם סין אינו תוצר של בחירה חופשית, אלא של אילוץ מתמשך. משטר הסנקציות צמצם את חלופותיה של טהראן וכיוון אותה מזרחה. שינוי התנאים הבין לאומיים עשוי לאפשר לטהראן להרחיב את קשריה – תרחיש המרחף כל העת בחדרי דיונים אסטרטגיים ובעל השלכות משמעותיות עבור העולם בכלל ומדינות המזרח התיכון בפרט.³⁸ במציאות רב־קוטבית זו, לחצים כלכליים אינם מנתקים קשרים, אלא מעצבים אותם מחדש. לפיכך, מדינות האזור מתנהלות במסגרת המגבלות וההזדמנויות שמכתיב מיקומן במערכת הבין לאומית.

הדעות המובעות בפרסומי מרכז משה דיין הן של המחברים בלבד.

מאמר זה הוא פרי שיתוף פעולה בין מרכז משה דיין להוצאת "מערכות".

כל הזכויות שמורות למרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב. ניתן לעשות שימוש לא מסחרי בתכנים תוך ציון שמו של הכותב ומרכז משה דיין באוניברסיטת תל-אביב, בתוספת סימוכין וקישור למקור באתר של מרכז משה דיין, <https://dayan.org/he>.

---

³⁸ Afterman and Urhová, "Between the Superpowers"; Chaziza, "The US-China Rivalry in the Middle East".